

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.13:343.98:355.4

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2026.2.29>**Аленін Ю. П.,**

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: 0000-0003-3094-7257

Дабіжа О. А.,

аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»
ORCID: 0009-0006-2101-8121

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСЛІДНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Анотація. У статті досліджено особливості визначення підслідності у кримінальних провадженнях щодо військових кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану та трансформації системи кримінальної юстиції України. Обґрунтовано, що правильне визначення підслідності є ключовою передумовою забезпечення ефективності досудового розслідування, його своєчасності, повноти та неупередженості, а також важливим елементом гарантування прав учасників кримінального провадження.

Проаналізовано наукові підходи до розуміння підслідності як правової категорії та умови досудового розслідування. Встановлено, що у вітчизняній доктрині підслідність традиційно розглядається як сукупність встановлених законом ознак кримінального провадження, які визначають компетентний орган досудового розслідування. Підтримано підхід, відповідно до якого підслідність доцільно тлумачити як систему правил визначення уповноваженого органу, що дозволяє узгодити різні наукові позиції.

Досліджено нормативне регулювання підслідності військових кримінальних правопорушень, передбачене ст. 216 КПК України. Встановлено, що формальна визначеність підслідності таких правопорушень за Державним бюро розслідувань є неповною через наявність винятків та колізій із положеннями, що визначають компетенцію Служби безпеки України. Особливу увагу приділено проблемі розмежування підслідності щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. 422 та ст. 435-1 КК України.

Проаналізовано судову практику щодо визначення підслідності, а також її вплив на допустимість доказів у кримінальному провадженні. Встановлено, що порушення правил підслідності може поставити під сумнів допустимість доказів, однак не завжди автоматично тягне за собою їх визнання недопустимими. Виявлено неоднорідність правозастосовної практики щодо визначення органу досудового розслідування у провадженнях за ст. 435-1 КК України та наявність фактичної конкуренції між різними органами.

Зроблено висновок про необхідність усунення законодавчих колізій та уточнення правил підслідності військових кримінальних правопорушень. Запропоновано внести зміни до ст. 216 КПК України з метою чіткого визначення компетенції органів досудового розслідування, зокрема шляхом виключення з підслідності Державного бюро розслідувань кримінальних правопорушень, передбачених ст. 422 та ст. 435-1 КК України. Обґрунтовано, що такі зміни сприятимуть підвищенню правової визначеності та ефективності кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальний процес, кримінальне провадження, підслідність, ДБР, СБУ, військові кримінальні правопорушення.

Alenin Yu. P., Dabizha O. A. Peculiarities of determining the subjectivity of military criminal offenses

Abstract. The article examines the features of determining the subject of investigation in criminal proceedings regarding military criminal offenses under martial law and the transformation of the criminal justice system of Ukraine. It is substantiated that the correct determination of the subject of investigation is a key prerequisite for ensuring the effectiveness of the pre-trial investigation, its timeliness, completeness and impartiality, as well as an important element of guaranteeing the rights of participants in criminal proceedings.

The scientific approaches to understanding the subject of investigation as a legal category and the conditions of the pre-trial investigation are analyzed. It is established that in the domestic doctrine, subject of investigation is traditionally considered as a set of legally established features of criminal proceedings that determine the competent body of the pre-trial investigation. The approach is supported, according to which subject of investigation should be interpreted as a system of rules for determining the authorized body, which allows to reconcile different scientific positions.

The normative regulation of the subject of investigation of military criminal offenses, provided for in Article 216 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine, is investigated. It was established that the formal certainty of the subjectivity of such offenses under the State Bureau of Investigation is incomplete due to the presence of exceptions and conflicts with the provisions defining the competence of the Security Service of Ukraine. Particular attention is paid to the problem of delimiting subjectivity for criminal offenses provided for in Art. 422 and Art. 435-1 of the Criminal Code of Ukraine.

The judicial practice on determining subjectivity, as well as its impact on the admissibility of evidence in criminal proceedings, was analyzed. It was established that violation of the rules of subjectivity may cast doubt on the admissibility of evidence, but does not always automatically entail their recognition as inadmissible. The heterogeneity of law enforcement practice on determining the pre-trial investigation body in proceedings under Art. 435-1 of the Criminal Code of Ukraine and the presence of actual competition between different bodies were revealed.

The conclusion was made on the need to eliminate legislative conflicts and clarify the rules of subjectivity of military criminal offenses. It was proposed to amend Art. 216 of the Criminal Procedure Code of Ukraine in order to clearly define the competence of pre-trial investigation bodies, in particular by excluding from the jurisdiction of the State Bureau of Investigation of Criminal Offenses, provided for in Art. 422 and Art. 435-1 of the Criminal Code of Ukraine. It is substantiated that such changes will contribute to increasing legal certainty and efficiency of criminal proceedings.

Key words: *criminal process, criminal proceedings, jurisdiction, State Bureau of Investigation, Security Service of Ukraine, military criminal offenses.*

Сучасні умови функціонування системи кримінальної юстиції України, зумовлені збройною агресією та запровадженням правового режиму воєнного стану, актуалізують питання ефективної організації досудового розслідування, зокрема у кримінальних провадженнях щодо військових кримінальних правопорушень. Одним із ключових елементів такої організації є правильне визначення підслідності, від якого залежить своєчасність, повнота та неупередженість розслідування. Водночас специфіка військових правопорушень, особливий суб'єктний склад, а також розмежування компетенції між різними органами досудового розслідування зумовлюють наявність як нормативних прогалин, так і практичних труднощів у застосуванні відповідних положень кримінального процесуального законодавства. У зв'язку з цим дослідження особливостей визначення підслідності у вказаній категорії кримінальних проваджень

набуває особливої актуальності як у теоретичному, так і у прикладному аспектах.

Відповідно до наукових джерел [1, с. 540], підслідність розглядається як одна з необхідних умов провадження досудового розслідування. За визначенням Л.Д. Удалової, загальні положення досудового розслідування становлять сукупність правових норм, закріплених у законі на основі базових засад кримінального процесу, які відображають його сутнісні характеристики та особливості як самостійної стадії. Зазначені положення встановлюють правила, що покликані забезпечити органам дізнання та досудового слідства можливість здійснювати швидко, результативно, всебічно й неупереджене з'ясування всіх обставин кримінального провадження, виконувати завдання цієї стадії, а також гарантувати захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [2, с. 36]. Як обґрунтовано зазначає Ю.І. Кицан, належне

визначення підслідності сприяє повному, всебічному, об'єктивному та своєчасному розслідуванню кримінальних правопорушень, а також унеможлиблює затягування процесу, зумовлене багаторазовою передачею кримінальних проваджень між різними органами досудового розслідування. Інститут підслідності виступає важливим засобом забезпечення законності у сфері кримінального судочинства. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року передбачає неухильне та безумовне дотримання вимог закону всіма установами, підприємствами, організаціями та посадовими особами, зокрема органами досудового розслідування, під час вирішення питань підслідності. Правильне застосування відповідних норм забезпечує реалізацію загальних засад розслідування кримінальних проваджень уповноваженими органами досудового слідства та дізнання [3, с. 18].

А.А. Омаров дійшов висновку, що загалом у науці сформувався відносно усталене базове тлумачення підслідності, відповідно до якого вона розуміється як сукупність характеристик, за допомогою яких визначається орган досудового розслідування, уповноважений здійснювати розслідування конкретних кримінальних правопорушень [4, с. 14], хоча в доктрині наявні й інші визначення, які дещо відрізняються за своїм текстуальним формулюванням. У зв'язку з цим вчений наголошує, що, попри відсутність чітко закріпленої законодавчої дефініції цього поняття, воно є достатньо усталеним у навчальній та науковій кримінальній процесуальній літературі, а межі його тлумачення серед науковців здебільшого залишаються відносно стабільними. Про це, зокрема, свідчить те, що протягом понад п'ятдесяти років у підходах до визначення підслідності не відбулося істотних змін. Водночас використання у різних дефініціях таких термінів, як «ознака справи», «сукупність ознак справи», «властивість справи» тощо, привертає увагу дослідників [4, с. 14]. При цьому, на думку автора, слід зважати і на те, що в більш спеціалізованих наукових працях, присвячених особливостям кримінального провадження, відсутній чітко виражений акцент на правовій категорії «ознаки кримінального провадження». Так, Л.М. Лобойко

визначає ознаки кримінального провадження як «сукупність установлених законом ознак кримінальної справи, згідно з якими вона віднесена до провадження відповідного органу досудового слідства» [5, с. 175], а М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, В.П. Шибіко – як «сукупність установлених законом ознак справи, відповідно до яких вона належить до відання того чи іншого органу розслідування» [6, с. 210]. В. Вапнярчук тлумачить підслідність як сукупність визначених кримінальним процесуальним законом ознак кримінального провадження, на підставі яких воно відноситься до компетенції конкретного органу досудового розслідування [7, с. 276], тоді як М.А. Погорецький та В.О. Гринюк розглядають її як сукупність установлених законом ознак кримінального провадження, залежно від яких законодавець зараховує його до повноважень відповідного органу досудового розслідування [8, с. 62] тощо.

Проаналізувавши підходи різних вчених О.Л. Пришедко дійшов висновку, що підслідність доцільно розглядати як «сукупність правил, за допомогою яких визначається орган, що буде здійснювати досудове розслідування. Сама по собі підслідність виступає в якості однієї з умов досудового розслідування, водночас її не можна ототожнювати з ознаками кримінального провадження. Ознаки, які передбачені окремими нормами КПК України, напряду впливають на визначення підслідності, проте саме підслідність визначає перелік цих ознак, які мають бути врахованими уповноваженими учасниками кримінального процесу» [9, с. 57]. Власне така позиція виглядає найбільш виваженою, адже вона органічно поєднує всі попередньо висловлені підходи, при цьому слід погодитись, що сама по собі підслідність не виступає як ознака кримінального провадження, адже не підслідність визначає кримінальне провадження (та, відповідно, його особливості), а кримінальне провадження встановлює, хто саме буде проводити його розслідування.

Хоча ст. 216 КПК України відносно чітко визначила підслідність кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, проте така чіткість є оманливою і більш детальний аналіз відпо-

відних положень кримінального процесуального законодавства вказує на низку проблем, які повинні бути вирішені законодавцем. Так, відповідно до п. 3 ч. 4 ст. 216 КПК України, всі кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) підслідні Державному бюро розслідувань, крім кримінальних правопорушень, передбачених ст. 422 КК України «Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості». В цілому на цьому можна було зупинити аналіз підслідності військових кримінальних правопорушень, адже п. 3 ч. 4 ст. 216 КПК України має бути достатньо для відповіді на питання, хто розслідує кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби. Проте в ч. 2 ст. 216 КПК України зазначено, що СБУ, крім інших, здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 422 КК України, а також ст. 435-1 КК України «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю». Дана стаття була додана в КК України у 2022 році, тоді ж відповідні зміни були внесені і в ч. 2 ст. 216 КПК України, тобто в положення, які регулюють підслідність СБУ. Проте законодавець з невідомих нам причин не вніс відповідні зміни до п. 3 ч. 4 ст. 216 КПК України. Дійсно, в даному випадку можна вести мову, що має місце звичайна помилка, адже сама норма з'явилась відносно недавно. В той же час ця помилка створює пряму колізію між положеннями ст. 216 КПК України та може бути підставою для скарг зі сторони підозрюваного чи обвинуваченого. Верховний Суд зазначає, що «у кримінальному процесуальному праві загальноновизнаними є такі критерії допустимості доказів: належне джерело; належний суб'єкт; належна процесуальна форма; належна фіксація; належна процедура; належний вид способу формування доказової основи. В аспекті належного суб'єкта, у тому числі, слід розглядати і орган досудового розслідування. Згідно з ч. 1 ст. 86 КПК доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом. Докази мають

бути отримані тільки уповноваженими на це особами (органами); способами і засобами, які призначені для одержання певних доказів; у процесі отримання доказів мають бути дотримані вимоги закону, що визначають порядок проведення конкретних дій, їхню послідовність, склад учасників; докази мають бути закріплені належним чином» [10]. Таким чином отримання доказів неуповноваженим суб'єктом (в тому числі і через порушення правил підслідності) може тягнути за собою визнання отриманих доказів недопустимими. В даному випадку використовується слово «може», а не «буде», адже, наприклад АП ВАКС в іншому судовому рішенні зазначала, що неправильно визначена підслідність необов'язково буде тягнути за собою визнання всі отриманих доказів недопустимими: «порушення правил підслідності, навіть якщо воно мало місце, автоматично не може вважатися порушенням права на захист, оскільки ані Конституція України, ані положення національного законодавства, ані положення будь-яких міжнародних договорів, що визначають стандарти справедливого розгляду в кримінальних справах, не передбачають права особи вимагати проведення розслідування певним органом. Право на захист передбачає, що процесуальні можливості, необхідні для захисту від обвинувачення, має бути забезпечено будь-яким органом, який проводить розслідування, однак, хоч би якими широкими були його межі, воно не сягає так далеко, щоб надати стороні захисту можливість контролювати, який орган буде проводити розслідування. Внесення права на розслідування органом, визначеним статтею 216 КПК України, до складу фундаментальних прав особи є невиправданим. Висновок про недопустимість доказів, отриманих із порушенням правил підслідності (якщо це мало місце), не може ґрунтуватися на положенні, передбаченому пунктом 2 частини 3 статті 87 КПК України» [11].

На момент написання даної наукової роботи судова практика в частині визначення підслідності кримінального правопорушення, передбаченого ст. 435-1 КК України є неоднорідною. Так, наявно багато прикладів, коли відповідне кримінальне правопорушення

розслідують уповноважені особи СБУ. Проте також є судові рішення, в яких органом досудового розслідування за ст. 435-1 КК України виступає ДБР. Таким чином наразі на практиці існує досить серйозна плутанина з визначенням органу, якому підслідне відповідне кримінальне правопорушення. Хоча навіть в цій плутанині можна помітити певні закономірності. Так, ДБР, як правило, фігурує в рішеннях, пов'язаних із невнесенням відомостей до ЄРДР за ст. 435-1 КК України. Тобто мова йде не стільки про підслідність, визначену прокурором, скільки про підслідність на початковому етапі досудового розслідування, яка фактично визначається особою, яка подає заяву або повідомлення про кримінальне правопорушення (проте твердження, що ДБР фігурує тільки в таких провадженнях теж неправильне, адже є велика кількість і інших прикладів, які не стосуються відмови у внесенні відомостей до ЄРДР). В той же час є приклади судових рішень, відповідно до

яких кримінальне правопорушення, яке розслідувалось ДРБ, було передано уповноваженим посадовим особами СБУ за постановою прокурора про зміну підслідності [12; 13; 14]. Таким чином прокуратура намагається виправити наявну на даний момент в практиці плутанину та передає такі кримінальні провадження саме до СБУ, а не ДБР. В пояснювальній записці до законопроекту не пояснюється, чому цим кримінальним правопорушенням повинна займатись Служба безпеки України, проте з аналізу судової практики стає очевидно, що прокурори визнають підслідність ст. 435-1 КК України саме за цим органом досудового розслідування.

Тому пропонуємо внести зміни до ст. 216 КПК України та викласти п. 3 ч. 4 в наступній редакції: «3) проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), крім кримінальних правопорушень, передбачених статтями 422 та 435-1 Кримінального кодексу України».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний процес України : підручник / за ред. С.В. Ківалова та М.С. Цуцкірідзе. Одеса : видавництво «Юридика», 2023. 1104 с.
2. Удалова Л.Д. Кримінальний процес України. Особлива Частина: Підручник. К.: Кондор, 2005. 280 с.
3. Кицан Ю.І. Підслідність кримінальних справ: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2012. 192 с.
4. Омаров А.А. Інститут підслідності в кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 200 с.
5. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: Курс лекцій: Навчальний посібник. К.: Істина, 2005. 456 с.
6. Михеєнко М.М. Кримінальний процес України: [Підручник] / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. К.: Либідь, 1999. 536 с.
7. Кримінальний процес : підручник / за ред. О.В. Капліної, О.Г. Шило, В.М. Трофименко. Харків : Право, 2018. 584 с.
8. Погорецький М.А., Гринюк В.О. Визначення прокурором підслідності кримінального провадження. Вісник кримінального судочинства. 2016. № 3. С. 60–68.
9. Пришедко О.Л. Нереабілітуючі підстави для закриття кримінального провадження при розслідуванні податкових кримінальних правопорушень: дис. ... докт. філос.: 081. Одеса, 2025. 214 с.
10. Постанова ККС ВС від 24.05.2021, справа № 640/5023/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286253>
11. Ухвала Вищого антикорупційного суду України від 19.07.2021, справа № 517/639/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98499651>
12. Ухвала слідчого судді Корольовського районного суду міста Житомира від 16.10.2025, справа № 296/11541/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131132746>
13. Ухвала слідчого судді Святошинського районного суду м. Києва від 26.07.2023, справа № 759/13554/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112421559>
14. Ухвала слідчого судді Зарічного районного суду м. Суми від 04.12.2025, справа № 591/13730/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132340994>

Дата першого надходження статті до видання: 11.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026